

منشأ و آداب عید قربان

عید سعید و مبارک قربان، یکی از دو عید بزرگ مسلمانان جهان است که در کنار «عید فطر»، دو عید ارزشمند اسلامی و الهی اند که همه مسلمانان، آن‌ها را گرامی و عزیز می‌شمارند و پیروان همه مذاهب اسلامی برای آن‌ها احترام فراوان قائل هستند. این دو عید که میان شیعه و اهل سنت مشترکند، محور انسجام اسلامی و وحدت پیروان پیامبر اعظم هستند و امت اسلامی در آن‌ها شادمان و مسرورند و «عیدین»، واژه مقدسی است که پیامبر خدا^(ص) و امام علی^(ع) و امام باقر^(ع) و امام صادق^(ع) و امام موسی بن جعفر^(ع) و امام رضا^(ع) برای آن دو عید به کار برده‌اند.

حجت الاسلام والمسلمین محمدرضا جواهری
عضو هیئت علمی دانشگاه فردوسی

منشأ عید قربان

عید قربان ریشه در زمان حضرت ابراهیم^(ع) دارد. قربانی کردن از سنت‌های ابراهیمی است. مطابق بیان قرآن کریم، ابراهیم^(ع) از جانب خدا مأموریت یافت فرزندش اسماعیل^(ع) را ذبح کند. وی با اسماعیل مشورت کرد. هردو آماده اجرای فرمان الهی شدند و با صبر در اطاعت و تسلیم و رضایت، از آزمایش الهی سرافراز بیرون آمدند. ابراهیم از فرزندش اسماعیل به حکم وحی الهی دل کند. خداوند هم با تبدیل ذبح وی به قربانی، او را به پدر برگرداند. ابراهیم^(ع) در سخت‌ترین آزمون الهی که دست کشیدن از فرزند است، رستگار شد و براساس وعده خداوند، نام نیک او در تاریخ ماند و در سراسر مناسک حج در مسجد الحرام و سرزمین منا روز عید قربان، نامش جاویدان شد و پیامبران پس از حضرت ابراهیم^(ع) از نسل ایشان برگزیده شدند. مطابق دعای نماز عید فطر و قربان که از امام صادق^(ع) رسیده است، «خداوند» عید قربان را برای مسلمانان، «عید» قرار داده است.

آداب و اعمال روز عید قربان

پیامبر اعظم^(ص) و ائمه معصوم^(ع) آداب و اعمالی را برای شب و روز عید سعید قربان ذکر کرده‌اند. احیا و شب‌زنده‌داری در شب عید قربان مستحب است. انس نقل کرده است پیامبر خدا^(ص) فرمود: «من احیا ليله العید لم یمت قلبه يوم بموت القلوب» هرکه شب عید را زنده بدارد، دلش روزی که دل‌ها می‌میرند، نمی‌میرد. غسل کردن در روز عید قربان و تطیب (خوشبو کردن خود) و عطر زدن و تهلیل و تکبیر و تحمید و تقدیس و تزیین و آراستگی ظاهری، مستحب است. عبدا... بن سنان گفته است: «امام صادق^(ع) در تفسیر «ایه زینت» که خدای متعال امر کرده است یا بنی آدم خذوا زینتکم عند کل مسجد ای فرزندان آدم! لباس زینت خویش را در هر عبادتی بپذیرید، فرمودند: العیدان و الجمعة، عید فطر و قربان و روز جمعه». امام باقر^(ع) نیز منظور این آیه را آراستگی به لباس‌های زیبا و تمیز در عیدها و جمعه‌ها دانسته‌اند. خواندن نماز عید قربان در فضای باز بی‌سقف برای عموم مسلمانان جز حاجایی که در سرزمین‌ها هستند، سنت رسول^(ص) است. خطبه‌های نماز عید قربان برخلاف نماز جمعه پس از نماز خوانده می‌شود. فضل بن شاذان از امام رضا^(ع) نقل کرده است که فرموده‌اند: «خطبه روز جمعه در آغاز نماز و در عید فطر و قربان پس از نماز قرار داده شده است، چون نماز جمعه به‌طور دائم در طول سال برگزار می‌شود و مردم خسته می‌شوند و آن را ترک می‌کنند و برای آن نمی‌مانند و متفرق می‌شوند ولی عید در هر سال دوبار است و از جمعه بزرگ‌تر است و از حرام در آن، زیاده‌تر است و مردم برای حضور در آن راغب‌ترند. پس اگر برخی مردم در خطبه نماز عید متفرق بشوند، عموم آنان می‌مانند». به گزارش امام صادق^(ع)، خطبه‌های نماز عید همیشه پس از نماز بود و نخستین شخصی که آن را پیش از نماز قرار داد، عثمان بود، چون پس از فراغت از نمازش، مردم برمی‌خاستند و برمی‌گشتند. او خطبه‌ها را بر نماز مقدم داشت تا مردم را برای نماز حبس کند و نگه‌دارد. قربانی کردن و خوردن از گوشت قربانی در روز عید قربان، مستحب است. امام باقر^(ع) فرمودند: «امیرمؤمنان علی بن ابیطالب^(ع) در روز عید قربان، پیش از خوردن از گوشت قربانی خویش هیچ چیز نمی‌خورد». در حدیث دیگر آمده است: «علی بن ابیطالب^(ع) روز عید قربان، حیوانی را ذبح می‌کرد و از گوشت آن می‌خورد». زراره گفته است که امام باقر^(ع) به وی امر کردند: «روز عید فطر از خانه‌ات خارج مشو تا اینکه چیزی بخوری». و روز عید قربان قدری از قربانی‌ات بخور!»

اندوه آل محمد^(ص) در روز عید قربان

مطابق بیان امام باقر^(ع)، اندوه آل محمد^(ص) در هر روز عید تازه می‌شود و دلیل آن، برقرار نبودن حاکمیت اسلامی به رهبری اهل بیت^(ع) و محرومیت بشر از زمامداری و مرجعیت این خاندان پاک است. عبدا... بن ذبیان از امام باقر^(ع) نقل کرده است که به او فرمودند: «یا عبدا...! ما من یوم یعد للمسلمین اضحی و لافطر الا و هو یجدا... آل محمد^(ص) قیه حزناً، ای عبدا...! هیچ روز عیدی از قربان و فطر بر مسلمانان نمی‌گذرد جز اینکه در آن، اندوه و حزن آل محمد^(ص) تجدید و نو می‌شود. پرسیدم: چرا؟ فرمودند: «انهم برون حَقِّهم فی ایدی غیرهم، آنان حقشان را در دستان دیگران می‌بینند». مطابق این حدیث شریف، قرار داشتن حق اهل بیت در دستان دیگران، عامل اندوه و حزن آنان است و اهل بیت^(ع) در انتظار ظهور امام مهدی^(ع) هستند تا حکومت اسلامی به رهبری اهل بیت^(ع) در سراسر جهان برقرار شود و حق زمامداری و مرجعیت علمی به آنان بازگردد و برکات الهی بر مردم فرود آید.

بیرس و بدان

حکم مال شبهه دار

در این ستون به پرسش‌های شما درباره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید پیرسش‌های خود را به شماره پیامک ۰۷۲۸۹۰۳۰ با ما در میان بگذارید.

● با توجه به اثر وضعی خوردن مال حرام، بسیار شنیده‌ایم که از خوردن اموال شبهه‌ناک نیز خودداری کنید. بر این اساس، آیا فقط باید غذایی را خورد که به حلیت آن اطمینان داریم؟ در این صورت، عملاً بیشتر غذاها را نباید بخوریم؟

در پاسخ به پرسش یادشده، توجه به چند نکته لازم است:

- به لحاظ فقهی، استفاده از اموال دیگران -خوراکی باشد یا غیر خوراکی- با فرض رضایت آن‌ها جایز است، مگر اینکه روشن شود خود آن مال، حلال نیست، مثل اینکه ثابت شود آن مال، دزدی بوده است.
- بر فرضی که بدانیم فردی از طریق غیر مشروع نیز اموالی را به دست می‌آورد، باز هم نمی‌توان گفت استفاده از اموالش جایز نیست، زیرا معمولاً انسان یقین پیدا نمی‌کند که دقیقاً آنچه مورد استفاده اوست، از حرام حاصل شده است یا نه؟ بلکه نهایتاً آن مال، شبهه‌ناک خواهد بود.
- به صرف آنکه گمان می‌کنیم مال افراد یا گروه‌هایی شاید حرام باشد، نباید دل آن‌ها را بشکنیم، بلکه چه‌بسا اثر وضعی این «دل شکستن»، کمتر از «خوردن مال شبهه‌ناک، نباشد.
- اگر دو مال، وجود داشته باشد که یکی حلیتش مسلم باشد و دیگری شبهه‌ناک باشد و بدون هیچ مشکلی، بتوانیم از هر دوی آن‌ها استفاده کنیم، بدیهی است که انتخاب گزینه اول ترجیح دارد. بر این اساس، برخی افراد با وجود امکان استفاده از مال شبهه‌ناک -از چنین مالی پرهیز کرده، از این روش، برای پیمودن مسیر سیر و سلوک استفاده می‌کنند.
- با آنکه خوردن مال شبهه‌ناک اثر وضعی منفی مخصوص به خود را دارد، اعمال نیک بسیاری وجود دارند که اثر وضعی مثبت دارند و انسان می‌تواند با انجام آن‌ها، اثر وضعی ناشی از خوردن چنین مالی را برطرف کند و خدایی که گناهان را می‌آمرزد و آن‌ها را به ثواب تبدیل می‌کند، قادر است اثر وضعی منفی چیزی که از لحاظ فقهی حرام نیست، بلکه تنها شبهه‌ای در آن وجود دارد را نیز از وجود انسان‌های پرهیزکار بزداید.

بایسته‌های عیدی بزرگ برای مسلمانان

«قربان»، موسم برداشتن حجاب بین خالق و مخلوق

آمنه مستقیمی | عید قربان به‌عنوان یکی از چهار عید بزرگ مسلمانان که عید بندگی شناخته می‌شود، اگرچه در ظاهر با یکی از مناسک حج یعنی قربانی همراه است، می‌کوشد که آدمی را از این بستر متوجه اهدافی والا و برتر کند و او را به مقصدی که خدا برایش برگزیده است یعنی قرب الهی برساند. در بررسی این هدف و بستر سازی‌های قربان برای رسیدن به آن، با آیت‌ا... حسن رضانی، استاد فلسفه و عرفان و صاحب آثاری همچون «عرفان در آیینه قرآن و روایات»، «توحید و انسان کامل در قرآن» و «حدیث سهر» گفت‌وگو کرده‌ایم که در ادامه می‌خوانید.

سز عظمت و بزرگی قربان

کمال هر انسانی به آن است که به خدای تبارک و تعالی تقرب بجوید و حجاب‌های بین خود و خدا را برطرف کند و به وصال حق برسد. البته انسان‌ها به تناسب استعداد هایشان در رسیدن به این مقصد و مطلب، متفاوت هستند، برخی به لقاءا... دست می‌یابند و در حق فانی و به بقای حق، باقی می‌شوند و برخی دیگر در عالم کثرت و حجاب‌های ظلمانی، باقی می‌مانند و از حق فاصله می‌گیرند. عید قربان، سمبل و نماد است برای این حقیقت که انسان‌ها مقصد و هدف غایی و متعالی خویش را به یاد آورند و سیر و سلوک الی... را مدنظر بگیرند و دنبال کنند تا به قله رفیع انسانی که همان لقاءا... است، دست بیابند.

اگر عید سعید قربان، ما را به این هدف نزدیک کند، به معنای واقعی قربان برای ما محقق شده و تجلی یافته است اما اگر همچون سایر امور روزمره بی توجه و غافلانه از کنار آن عبور کنیم و به تقرب به‌عنوان هدف غایی خلقت خویش توجه نکنیم، این عید فقط بر ما می‌گذرد و هدف الهی آن حاصل نمی‌شود. این مهم درباره نماز، روزه، خمس، زکات و حج و سایر امور دینی نیز صادق است. باید توجه کرد که عید قربان به رفع حجاب‌ها بین خود و خدا کمک می‌کند تا از حجاب کثرت‌ها عبور کنیم و این است سر عظمت این عید.

